

УДК 338.439.5

## ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПТОВИХ РИНКІВ ПРОДУКЦІ ОВОЧІВНИЦТВА

Лесік І.М., Рочняк В.В.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто економічну сутність та зміст інфраструктури ринку. Визначено специфіку інфраструктури оптового ринку продукції овочівництва. Досліджено сучасний стан та тенденції розвитку оптового ринку та його інфраструктурного забезпечення. Визначено перспективи ресурсної бази ринку продукції овочівництва. Обґрунтовано організаційно-економічні заходи щодо стабілізації та сталого розвитку інфраструктури оптового ринку продукції овочівництва.

**Ключові слова:** інфраструктурне забезпечення, оптовий ринок, продукція овочівництва, експортно-імпорتنний потенціал, державне регулювання.

**Постановка проблеми.** Механізм формування і функціонування інфраструктури оптових ринків продукції овочівництва потребує науково обґрунтованих підходів до подолання негативних тенденцій, а також дієвого оновлення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженню інфраструктурного забезпечення оптових ринків продукції овочівництва присвячено праці багатьох науковців, серед яких: А. Гриценко, С. Лихолат, С. В. Мочерний, В. П. Орешин, В. Соболев та багато інших.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.** Системність взаємозв'язків функціонування оптового ринку продукції обумовлює деталізацію інфраструктурних елементів з метою пошуку напрямів формування дієвих важелів впливу на ринок продукції овочівництва з урахуванням інтеграційних процесів.

**Мета статті.** Головною метою цієї роботи є пошук організаційно-економічних механізмів впливу на процес формування і функціонуван-

ня інфраструктури оптових ринків продукції овочівництва.

**Виклад основного матеріалу.** На думку В.П. Орешина, поняття інфраструктура має три рівні визначень: на рівні сутності – це сфера застосування праці, яка забезпечує обіг продукції в народному господарстві; на макrorівні – це сукупність галузей, які виконують функції транспортування, зберігання і реалізації продукції; і на мікрорівні – це матеріальні об'єкти, які створюють умови для нормалізації процесу суспільного виробництва [1].

Сутнісні складові інфраструктури можуть принципово змінюватись в межах певного аналітичного зрізу економічної системи.

Зокрема, С. В. Мочерний розглядає інфраструктуру як комплекс галузей народного господарства, які пов'язані із обслуговуванням промисловості і сільського господарства, а також ринкової інфраструктури, під якою слід розуміти сукупність підприємств, установ, організацій, що

забезпечують стабільність розвитку і функціонування ринкового механізму регулювання економіки, безперервний рух товарів та послуг у різних сферах суспільного виробництва [2, с. 702].

Гриценко А., Соболев В. трактують ринкову інфраструктуру як «систему, що являє собою сукупність елементів, які забезпечують безперервне багаторівневе функціонування господарських взаємозв'язків, взаємодію суб'єктів ринкової економіки і регулюють рух товарно-грошових потоків [3, с. 37].

С. Лихолат виділяє основну інфраструктуру, до якої відносить ряд інфраструктурних складових оптового ринку: товарні біржі, ярмарки, оптові ринки, аукціони, склади та загальну, до якої відносить банківсько-кредитні установи, фінансові організації, установи зв'язку, різні консалтингові, холдингові, лізингові, рекламні, аудиторські, інформаційні та інші компанії, юридичні фірми, центри маркетингових досліджень, бізнес-центри [4].

Ринок формується суб'єктами ринкових відносин приватними і державними підприємствами. Організацію роботи оптових ринків необхідно тісно зв'язати з фермерами й ринками по всій країні, із зовнішніми ринками та інтеграційними процесами оптового ринку [5].

Пріоритетним напрямом залишається необхідність розробки і практичної реалізації напрямів формування, функціонування ринку продукції овочівництва з урахуванням негативних тенденцій до зростання рівня імпортової залежності, що створює ризики у гарантуванні продовольчої безпеки. Системність взаємозв'язків обумовлює деталізацію інфраструктурних елементів з метою пошуку й обґрунтування напрямів формування дієвих важелів впливу на розвиток оптового ринку продукції овочівництва з урахуванням глобалізаційних перетворень.

Одним із зобов'язань, покладених на Україну при вступі до СОТ, було створення оптових ринків сільськогосподарської продукції (ОРСП) [6].

Розвиток оптових ринків сільськогосподарської продукції, які є важливим елементом маркетингової інфраструктури аграрного ринку, дозволить забезпечити формування реальних цін на сільськогосподарську продукцію, а також оптимальних умов для її реалізації та покупки [7].

Необхідною умовою повноцінного функціонування об'єкта господарювання-юридичної особи як ОРСП є надання йому відповідного статусу (за наказом Мінагрополітики та продовольства). У 2013 р. в Україні було зареєстровано 11 ОРСП [6]. Незважаючи на отримання статусу, точну кількість діючих ОРСП а також структур, що позиціонують себе як оптові ринки продовольства визначити практично неможливо, оскільки офіційні статистичні дані відсутні.

«Національний проект «Зелені ринки», затверджений Указом Президента України в Національному плані дій на 2013 р. передбачав створення мережі регіональних оптових продовольчих ринків, реалізацію будівництва різних об'єктів агрологістики призначених для зберігання сільськогосподарської продукції, її переробки та доставки споживачам. За проектом передбачалось виділення інвестицій на будівництво у кожній області збутових комплексів для створен-

ня національної мережі збуту сільськогосподарської продукції [8].

Але процес розбудови ОРСП в Україні не отримав необхідної масштабності. Крім того продемонстрував недотримання правил запроваджених у багатьох країнах, де переважає державна і муніципальна форма власності в структурі компаній, керуючих роботою цих ринків; суворо регламентуються правила торгівлі як на ринках, так і навколо них у так званому «захисному периметрі»; управління діяльністю ринків та контроль за ним здійснюється з боку державних органів. Чимало питань виникає також у зв'язку з асортиментом реалізованої продукції, організацією торгів, що дає підстави сумніватися в кінцевих результатах побудови в Україні системи ОРСП, а отже, і в доцільності виділення на це обмежених бюджетних коштів [9, с. 77-78].

Існують також інші ознаки того, що сценарій, за яким сьогодні відбувається розвиток ОРСП в Україні, може призвести до ситуації, коли в ланцюзі збуту сільськогосподарської продукції виникнуть і зміцніють за допомогою держави чергові приватні монополісти, які будуть прагнути до максимізації своїх прибутків від функціонування оптових ринків за рахунок високої вартості торгових місць та інших послуг, як це спостерігається на міських продовольчих ринках по всій країні [9, с. 83-84].

Досвід розвинених країн, розглянемо на прикладі Франції, національна мережа якої представлена 19 оптовими ринками. Свіжі фрукти та овочі продаються на всіх оптових ринках Франції. 700 оптовиків і 3800 виробників мають 700 тис. м<sup>2</sup> будівель, де продають 3,2 млн тонн фруктів і овочів на рік, що становить більше 30% від кількості споживаних. Оптові ринки Франції постійно модернізують свої можливості, щоб допомогти своїм операторам стати більш конкурентоспроможними, при дотриманні суворих стандартів з точки зору гігієни і безпеки харчових продуктів. Відповідно до французького законодавства оптовий ринок має забезпечити користувачів, оплачуваними ними послугами водо – та електрозабезпечення, водовідведення, освітлення загальної території, паркування, вивозу сміття, послуг санітарно-гігієнічних служб тощо. Продавець, у свою чергу, має підтвердити якість продукції, а також, те що вона вирощена самим виробником у власному господарстві. Гуртовим торговцям – посередникам заборонено виступати у якості покупця товару, який їм доручено реалізувати. Також у Франції, як і більшості європейських країн законодавчо заборонено розширення мережі супермаркетів у межах міст [10].

Оптова торгівля в Україні представлена підприємствами, основним видом економічної діяльності яких є оптова торгівля (рис. 1).

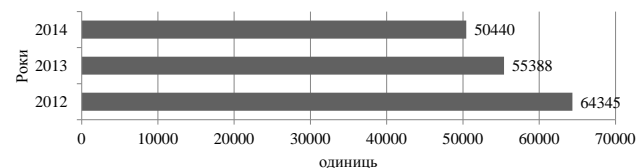


Рис. 1. Підприємства оптової торгівлі в Україні, одиниць

Джерело: побудовано авторами за даними [11]

Результати аналізу підприємств оптової торгівлі, яка представлена 64345 одиницями у 2014 р. свідчать про тенденцію до зменшення їх кількості порівняно з 2012-2013 рр. на 8,9% та 21,6% відповідно.

До елементів інфраструктури оптового ринку відносяться склади та склади-холодильники, які забезпечують тривале зберігання сільськогосподарської продукції (табл. 1).

Таблиця 1  
Кількість і площа складських будівель,  
складів-холодильників підприємств  
оптової торгівлі

Показник	На початок		Відхилення, % 2015 р. до		
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2013 р.	2014 р.
Підприємства, що мають склади, од.	4236	3408	2252	53,2	66,1
Складська площа на підприємствах оптової торгівлі тис. м <sup>2</sup>	10837	9278	4969	45,9	53,6
Підприємства, що мають склади-холодильники, од.	342	277	163	47,7	58,8
Кількість складів-холодильників на підприємствах оптової торгівлі, од.	1176	999	714	60,7	71,5

Джерело: побудовано та розраховано авторами за даними [11]

За кожним із наведених показників спостерігається тенденція до зменшення. Кількість підприємств, що мають склади у 2014 р. зменшилась на 33,9% порівняно з 2013 р. та на 54,1% порівняно з 2012 р. Кількість підприємств, що мають склади – холодительники у 2014 р. зменшилась на 41,2% порівняно з 2013 р. та на 52,3% порівняно з 2012 р. Кількість складів-холодильників на підприємствах оптової торгівлі у 2014 р. зменшилась на 28,5% порівняно з показником попереднього року.

Елементом інфраструктурного забезпечення оптового ринку сільськогосподарської продукції є біржова торгівля. Кількість діючих та реєстрованих бірж за спеціалізацією значно відрізняється. За даними 2014 р. в Україні всього було зареєстровано агропромислових бірж 23 од., з них 10 од. діючих, товарних і товарно-сировинних бірж зареєстровано 415 од., з них лише 155 од. діючих. Пропозиція сільськогосподарської продукції для продажу на біржах у 2014 р. становила 34,8% (11,6 млрд грн.) у структурі пропозиції за видами [11].

Біржова торгівля продукцією і товарами впродовж 2014 р. представлена, в основному, спотовим ринком (укладання угод на реальний товар з негайною поставкою). На умовах споту було укладено 65% усіх біржових угод. У структурі спотових угод переважну більшість становили угоди з продажу культур зернових, бобових та насіння олійних культур (37,3%), тварин живих та продукції тваринництва (12%). контракти (угоди на реальний товар з відстроченою поставкою) становили 35% від усіх біржових угод. Найбільшу частку форвардних угод становили угоди на продукцію культур зернових, бобових та насіння олійних культур (63,3%) та угоди на продаж інших продовольчих товарів (11,8%) [12].

За наведеними даними можна помітити, що продукція овочівництва не реалізуються через біржі, основна частина біржових угод представлена комерційними культурами.

За офіційними статистичними даними області вирощують набагато більше продуктів, а ніж можуть їх спожити, наприклад, Херсонщина в рік виробляє 1 млн. 251 тисячу тонн овочів, а споживає тільки 198 тисяч тонн, тобто 1 млн. 53 тис. тонн регіон може реалізовувати в інші області [13].

Незважаючи на значні обсяги виробництва овочевої продукції, Україна продовжує активно купувати овочі за кордоном. Причина полягає у невмілому маркетингу, відсутності стандартів якості та недостатній участі держави.

За статистичними даними обсяг вітчизняного експорту овочевої продукції у 2014 р. становив 129,9 млн. дол. США, продуктів переробки овочів – 297,8 млн. дол. США. Товарна структура імпорту овочів – 162,6 млн. дол. США, продуктів переробки овочів – 233,0 млн. дол. США. Загалом Україна виробляє більше овочів, ніж споживає, але обсяги експорту залишаються не значними [14].

Дефіцит якості вітчизняних овочів ускладнюється переміщенням основного обсягу виробництва овочів з великотоварного до дрібнотоварного сектору. Для масштабного виходу виробників овочів на зовнішні ринки, необхідно, по-перше, укрупнення бізнесу, по-друге, сертифікація процесу вирощування згідно з міжнародним стандартом безпеки Globale Gap, який дозволяє мінімізувати ризики сільськогосподарського виробництва через відстеження всього виробничого циклу. Саме інфраструктура, вдосконалюючи взаємовідносини і взаємозв'язки, створює умови для переходу підприємств аграрного сектору на якісно вищий організаційний рівень розвитку [15].

**Висновки і пропозиції.** Отже, вдосконалення інфраструктурних елементів ринку продукції є овочівництва, яке полягають у забезпеченні ефективних взаємовідносин між безпосередніми виробниками сільськогосподарської продукції і її споживачами, через взаємоузгодженість процесів ресурсозабезпечення, виробництва, збуту, зберігання, доробки, транспортування і переробки через кількісні і якісні критерії насиченої продукцією, її безпечністю для споживачів, якими можуть стати кооперативи та кластери. Приймаючи до уваги досвід розвинених країн, Україні слід звернути увагу на формування державної аграрної політики, з урахуванням значної підтримки виробників продуктів харчування, з метою забезпечення здоров'я нації та формування продовольчої безпеки країни.

**Список літератури:**

1. Орешин В. П. Планирование производственной инфраструктуры: комплексный подход. – Москва: Экономика, 1986. – С. 8.
2. Економічна енциклопедія: У 3 т. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – Т. 1. – 864 с.
3. Гриценко А. Ринкова інфраструктура: суть, функції, будова / А. Гриценко, В. Соболев // Економіка України. – 1998. – № 4. – С. 35-44.
4. Лихолат С. М. Інфраструктура ринку // Вісн. Львів. комерц. акад. – 2001. – Вип. 9. – С. 185-191.
5. Лисюк В. М. Інвестиційна стратегія відтворення інфраструктури аграрних ринків / В. М. Лисюк, О. Б. Ярмоленко // Економічні інновації. – 2011. – Вип. 43. – С. 150-159.
6. Лопашук І. А. Стратегічні напрями розвитку системи оптових ринків сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.bsfa.edu.ua/PDF5/lopashchuk.pdf](http://www.bsfa.edu.ua/PDF5/lopashchuk.pdf)
7. Севідова І. О. Розвиток зовнішньоторгівельних перспектив оптового ринку сільськогосподарської продукції в контексті євроінтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [rbis-nbuv.gov.ua](http://rbis-nbuv.gov.ua)
8. Про Національний план дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]: Президент України; Указ, План від 12.03.2013 № 128/2013. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/128/2013>
9. Шубравская Е. В. Оптовые рынки сельскохозяйственной продукции: европейский опыт и украинские перспективы / Е. В. Шубравская, Н. А. Рынденко // Экономика Украины. – 2012. – № 8. – С. 77-85. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekukrr\\_2012\\_8\\_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ekukrr_2012_8_9)
10. The wholesale markets of France. The fresh produce wholesale trade and logistics serve all forms of distribution [Electronic resource] – Access Mode: [http://www.rungismarket.com/en/rouge/marches\\_de\\_gros/index.asp](http://www.rungismarket.com/en/rouge/marches_de_gros/index.asp)
11. Оптова і біржова торгівля України [Текст]: стат. зб. / під заг. кер. В. О. Піщейка; відп. за вип. А. О. Фризоренко. – Київ: Державна служба статистики України, 2014. – 66 с.
12. Про діяльність бірж України у 2014 році [Електронний ресурс]: доповідь / А. В. Архипенко. – Київ: Державна служба статистики України, 2015. – Режим доступу: [https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat\\_u/publtorg\\_u.htm](https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publtorg_u.htm)
13. Рослинництво України [Текст]: стат. зб. / відп. за вип. О. М. Прокопенко – Київ: Державна служба статистики України, 2015. – 380 с.
14. Зовнішня торгівля України [Текст]: стат. зб. / відп. за вип. А. Фризоренко – Київ: Державна служба статистики України, 2015. – 102 с.
15. Кравчук Н. І. Інфраструктурне забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва / Н. І. Кравчук // Сталій розвиток економіки. – 2013. – № 4. – С. 226-229.

**Лесик І.Н., Рочняк В.В.**

Николаевский национальный аграрный университет

**ИНФРАСТРУКТУРНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОПТОВЫХ РЫНКОВ ПРОДУКЦИИ ОВОЩЕВОДСТВА****Аннотация**

Рассмотрена экономическая сущность и содержание инфраструктуры рынка. Определена специфика инфраструктуры оптового рынка продукции овощеводства. Исследовано современное состояние и тенденции развития оптового рынка и его инфраструктурного обеспечения. Определены перспективы ресурсной базы рынка продукции овощеводства. Обоснованы организационно-экономические меры по стабилизации и устойчивого развития инфраструктуры оптового рынка продукции овощеводства.

**Ключевые слова:** инфраструктурное обеспечение, оптовый рынок, продукция овощеводства, технологическое обновление, государственное регулирование.

**Lesik I.M., Rochnjak V.V.**

Mykolayiv National Agrarian University

**INFRASTRUCTURAL SUPPORT OF THE WHOLESALE MARKET OF VEGETABLES****Summary**

The article deals with the problem of theoretical aspects of forming and functioning the infrastructure of wholesale markets of vegetable production. It is researched the modern state of infrastructure of products of vegetable wholesale market. It is analyzed export and import potential in the market of vegetables and processed products. It is determined the problems of development of infrastructure of products vegetable in wholesale markets. It is grounded the ways of overcoming of negative phenomena in the functioning of wholesale markets infrastructure of vegetable production.

**Keywords:** infrastructure maintenance, wholesale market, vegetable products, export and import potential, state's regulation.